

รายงานการศึกษากลุ่ม
(Group Action Learning Project)

เรื่อง การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพ-
เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว
(Bio-Circular-Green Economy: BCG Model)
กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

จัดทำโดย นักบริหารการทูต รุ่นที่ 13
กลุ่มที่ 1 ประเด็น อาหารและการเกษตร

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 13 ปี 2564
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษากลุ่ม (Group Action Learning Project)

เรื่อง การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว
(Bio-Circular-Green Economy: BCG Model)
กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

จัดทำโดย กลุ่มที่ 1 ประเด็น อาหารและการเกษตร

1. นางสาวจิตรา	พงษ์พานิช
2. นายสุภชัย	ภูริเกษม
3. นายภูบดี	ลออเงิน
4. นางสาววรรณ	วรุตตมะ
5. นางสาวชมพูนุช	ชมภูคำ
6. นางสาวเขาวนิ	ตั้งวงศ์ประเสริฐ
7. นายมนต์ศักดิ์	แจ้จ้อยวงศ์
8. นางฉันทนี	บุรณะไทย
9. นางปาลลิน	พวงมี
10. นางเบญจวรรณ	ศิริโพธิ์
11. นายศิริพัทธ์	วัชรภักย์

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 13 ปี 2564

สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ

เอกสารรายงานการศึกษากลุ่มนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต ของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....

(นายพลสมบัติ นามหล้า)

อาจารย์ที่ปรึกษา

แบบประเมินผลการศึกษาพื้นที่ในลักษณะการเรียนรู้จากการปฏิบัติการ (Action Learning)

ชื่อผู้ประเมินผล นายพลสมบัติ นามน้า

กลุ่มศึกษาที่ กลุ่มที่ 1 อาหารและการเกษตร ประเด็นศึกษาเรื่อง การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy: BCG Model) จังหวัดขอนแก่นและกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

หัวข้อการประเมิน	น้ำหนัก (ร้อยละ)	คะแนน	ข้อเสนอแนะ/ ข้อควรปรับปรุง
1. เนื้อหารายงาน	(80)		
1.1 สภาพทั่วไปและความสำคัญของ ปัญหาและพื้นที่ที่ทำการศึกษา	10	8	
1.2 ผลการศึกษาตามประเด็นปัญหา	10	8	
1.3 บทวิเคราะห์ผลการศึกษา	20	16	
1.4 การสังเคราะห์และสรุปผล การศึกษา	20	16	
1.5 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการและ เชิงนโยบาย	20	18	
2. การนำเสนอรายงาน เทคนิค วิธีการ และการตอบประเด็นคำถาม	20	18	
รวม	100	84	

ลงชื่อ นายพลสมบัติ นามน้า อาจารย์ที่ปรึกษา
(นายพลสมบัติ นามน้า)
วันที่ 10 ก.ย. 2564

คำอธิบาย

การศึกษาพื้นที่ในลักษณะการเรียนรู้จากการปฏิบัติการเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์สำเร็จการฝึกอบรม โดยกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินไว้ ดังนี้

1. ผู้ประเมิน: อาจารย์ที่ปรึกษาประจำกลุ่มเป็นผู้ประเมิน ตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง
2. วิธีการ: แต่ละกลุ่มจัดส่งรายงานการศึกษากลุ่มภายในระยะเวลาที่กำหนด และนำเสนอสรุปผลการศึกษาพื้นที่โดยผู้แทน
ทุกกลุ่มต่อคณะอาจารย์ที่ปรึกษา หรือกรรมการหลักสูตรฯ หรือผู้บังคับบัญชา หรือผู้มีส่วนได้เสียกับประเด็นที่ศึกษา
และผู้สนใจทั่วไป ตามวันและเวลาที่หลักสูตรกำหนด
3. หลักเกณฑ์การผ่านการประเมิน: รายงานมีเนื้อหาครบถ้วน ถูกต้องตามโครงสร้างที่กำหนด ได้คะแนนไม่น้อยกว่า
ร้อยละ 60 จึงจะผ่านเกณฑ์การประเมิน

ทั้งนี้ สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการจะนำรายงานการศึกษากลุ่มขึ้นเผยแพร่บนเว็บไซต์ของสถาบันฯ
เพื่อให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2559

บทสรุปผู้บริหาร

รายงานฉบับนี้ศึกษาประเด็นหลักเรื่อง “การขับเคลื่อนโมเดลเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว” (Bio-Circular-Green Economy) หรือโมเดล BCG ระหว่างวันที่ 7-10 กันยายน 2564 โดยผู้ศึกษาในกลุ่มที่ 1 อาหารและการเกษตร ศึกษาพื้นที่ในลักษณะการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning) ในหัวข้อ “การขับเคลื่อน BCG Model ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งประกอบด้วย การรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับ (1) กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ บ้านหนองคู-ศรีวิไล ต.หนองปลิง อ.เมือง จ.มหาสารคาม (2) กลุ่มหนองตอกแป้นโมเดล ต.หนองตอกแป้น อ.ยางตลาด จ.กาฬสินธุ์ และ (3) ผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชนด้านเกษตรอินทรีย์และเกษตรกรรมยั่งยืน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเสวนาประเด็น “ปัญหาและความท้าทายของเกษตรอินทรีย์”

การศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านหนองคู-ศรีวิไล และกลุ่มหนองตอกแป้นโมเดล มีบทบาทในการส่งเสริมอาหารและการเกษตรของกลุ่มจังหวัดตามศักยภาพของกลุ่ม โดยกลุ่มแรกอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดเรื่องดินและน้ำ แต่มีความมุ่งมั่นในการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องสุขภาพ สิ่งแวดล้อม สร้างความอบอุ่นทางครอบครัวและสังคม โดยใช้ประโยชน์จากความหลากหลายของทรัพยากร วัฒนธรรม และองค์ความรู้ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นเมือง ส่วนกลุ่มที่สองมีความมุ่งมั่นที่จะปรับเปลี่ยนกิจกรรมทางการเกษตรให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ ภายใต้หลักคิดเกษตรกรรมยั่งยืนเช่นกัน แต่ด้วยความหลากหลายของกลุ่มอาชีพ จึงสามารถใช้ทรัพยากรอย่างเกื้อกูลได้มากขึ้น ผู้นำกลุ่มมีวิสัยทัศน์ในการขอรับรองมาตรฐานสากล การสืบทอดแนวความคิดการทำเกษตรอินทรีย์ให้แก่คนรุ่นใหม่ และการใช้เทคโนโลยี และการตลาดออนไลน์ นอกจากนี้ การเสวนาประเด็น “ปัญหาและความท้าทายของเกษตรอินทรีย์” สะท้อนว่า ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาในระดับชุมชน และส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์

จากผลการศึกษาพื้นที่และผลการเสวนา ผู้ศึกษามีข้อคิดเห็นและมุมมองเชิงนโยบายหลายประการเพื่อขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ให้มีความยั่งยืนต่อไป โดยครอบคลุมเรื่องโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตร ทรัพยากรน้ำ การจัดโซนนิ่งพื้นที่ การคุ้มครองพื้นที่ป่า กลไกประชารัฐ การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ การวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์พืช การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ แหล่งทุนเพื่อพัฒนาการผลิตและการตลาดตลอดห่วงโซ่อุปทาน และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

นอกจากนี้ ผู้ศึกษามีความเห็นว่า การทำเกษตรอินทรีย์ของทั้งสองกลุ่มมีความสอดคล้องกับโมเดล BCG เนื่องจากเกษตรอินทรีย์สร้างความสมดุลทางธรรมชาติ และในขณะเดียวกัน มีประโยชน์

ต่อชุมชนหลายประการ เช่น ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง ลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ สร้างความปลอดภัยให้กับผู้ผลิตและผู้บริโภค ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ยกกระดับเกษตรกรรายย่อยให้สูงขึ้น และสร้างความเป็นธรรมให้กับเกษตรกรในห่วงโซ่อุปทาน ดังนั้น ในการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความยั่งยืนด้วยโมเดล BCG ในช่วงปี 2564-2569 จึงเป็นวาระแห่งชาติที่ทุกภาคส่วนควรให้ความสำคัญต่อการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ให้มีความยั่งยืนต่อไป

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร	ก
สารบัญ	ค
สารบัญภาพ	ง
ส่วนที่ 1 บทนำ	1
1.1 ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่	1
1.2 ความเป็นมา ยุทธศาสตร์ และความสำคัญของพื้นที่	3
1.3 การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy: BCG Model) ในพื้นที่กลุ่มจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประเด็นการศึกษาเรื่อง อาหารและการเกษตร	5
ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาพื้นที่	8
2.1 ผลการศึกษาพื้นที่ที่ 1: กลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านหนองคู-ศรีวิไล ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม	8
2.2 ผลการศึกษาพื้นที่ที่ 2: กลุ่มหนองตอกแป้นโมเดล ตำบลหนองตอกแป้น อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์	11
2.3 ผลการศึกษาพื้นที่ที่ 3: เวทีเสวนาประเด็น “ปัญหาและความท้าทาย ของเกษตรอินทรีย์”	14
ส่วนที่ 3 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	17
3.1 การสังเคราะห์ และสรุปผลการศึกษา	17
3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	18
บรรณานุกรม	20
ภาคผนวก	21
1 กำหนดการลงพื้นที่ตามประเด็นศึกษา	22
2 รายชื่อสมาชิก อาจารย์ที่ปรึกษา และนักวิจัยประจำกลุ่ม	24

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 แผนที่กลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์

1

ส่วนที่ 1

บทนำ

1.1 ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่

ภาพที่ 1 แผนที่กลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ มีพื้นที่โดยรวมประมาณ 19,639,918 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 6.18 ของประเทศ มีการใช้ประโยชน์ที่ดินแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ๆ ประกอบด้วย พื้นที่ป่าไม้ 1,573,362 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.01 พื้นที่นอกการเกษตร 4,482,521 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 22.82 และพื้นที่การเกษตร 13,584,035 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 69.17 ซึ่งพื้นที่การเกษตรนี้แบ่งเป็นพื้นที่ชลประทานจำนวน 2,225,259 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 16.38

ประชากรในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีจำนวนรวม 5,054,166 คน แบ่งเป็นชาย 2,495,698 คน และเป็นหญิง 2,558,468 คน (ข้อมูล ณ ปี พ.ศ. 2563) รายได้ของประชากรต่อคนต่อปี เฉลี่ย 93,404 บาท/คน/ปี ผลผลิตมวลรวมของกลุ่มจังหวัดฯ คิดเป็นจำนวน 408,893 บาท (ข้อมูล ณ ปี พ.ศ. 2562) โครงสร้างทางเศรษฐกิจหลักของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี พ.ศ. 2562 ร้อยละ 26 อยู่ในภาคการผลิตอุตสาหกรรม รองลงมาร้อยละ 15.58 คือ ภาคเกษตรกรรม ลำดับถัดมาคือ การศึกษา คิดเป็นร้อยละ 14.12 และการขายส่ง-ขายปลีก คิดเป็นร้อยละ 13.16 นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการเงินและการประกันภัย อสังหาริมทรัพย์ บริหารราชการ ก่อสร้าง สุขภาพ และอื่น ๆ ตามลำดับ

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งภายในกลุ่มจังหวัดและประเทศในหลายด้าน โดยเฉพาะภาคเกษตรกรรมและการท่องเที่ยว สำหรับบทบาทสำคัญด้านเกษตรกรรม กลุ่มจังหวัดฯ มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง อ้อยโรงงาน และมันสำปะหลัง ผลผลิตสินค้าเกษตรเฉลี่ย 2,180 กิโลกรัม/ไร่ ส่วนบทบาทสำคัญภาคการท่องเที่ยว พบว่า ผู้มาเยี่ยมชมนกลุ่มจังหวัดฯ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีจำนวน 4,352,392 คน รายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน 10,614 ล้านบาท ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน จำนวน 1,073 บาท อัตราการเติบโตของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนและรายได้ท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดฯ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

จุดเด่นและศักยภาพของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้แก่ ตั้งอยู่ในแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก เป็นศูนย์กลางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นฐานการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ มีความพร้อมหลายปัจจัยเพื่อรองรับการลงทุน มีสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย และอุทยานวิทยาศาสตร์ภูมิภาค และที่สำคัญ คือ รัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมขนส่งทั้งทางบก ทางราง และทางอากาศ อย่างไรก็ตามกลุ่มจังหวัดฯ ยังมีปัญหาและความท้าทายการพัฒนา ได้แก่ ปัญหาความยากจน ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาการกระจายรายได้ ปัญหาพื้นฐาน เช่น น้ำท่วม-น้ำแล้ง ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ และผลิตภาพแรงงานต่ำ เป็นต้น รวมไปถึงภัยคุกคามจากการระบาดของติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งส่งผลต่อเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มจังหวัด

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้กำหนดแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดฯ ออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 พ.ศ. 2561-2565 มีเป้าหมาย คือ นวัตกรรมนำเกษตรและอุตสาหกรรม เป็นศูนย์กลางระบบโลจิสติกส์และระบบราง เชื่อมโยงการค้า การบริการ และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประเด็นพัฒนาที่สำคัญ ประกอบด้วย (1) การพัฒนาศักยภาพการผลิตเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน (2) การพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการค้า การบริการ ระบบโลจิสติกส์และระบบราง และ (3) การเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวครบวงจร ระยะที่ 2 พ.ศ. 2566-2570 มีเป้าหมาย คือ เติบโตด้วยเศรษฐกิจแห่งอนาคต สังคมเป็นสุข

สิ่งแวดล้อมยั่งยืน ประเด็นพัฒนาที่สำคัญ ประกอบด้วย (1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การบริหารจัดการน้ำเพื่อการผลิต การรับรองมาตรฐาน (2) การพัฒนาอัตลักษณ์สินค้าท้องถิ่นและยกระดับสินค้าเกษตรมูลค่าสูง (3) การพัฒนา Bio-Economy และ (4) การยกระดับผู้ประกอบการ และ Digital Marketing

1.2 ความเป็นมา ยุทธศาสตร์ และความสำคัญของพื้นที่

แนวคิดการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน ครอบคลุมการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพร้อม ๆ กันทุกด้าน เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมา พบว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจยังไม่สามารถนำพาประเทศก้าวข้ามกับดักประเทศรายได้ปานกลาง ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีประสบปัญหาความยากจน คุณภาพชีวิต และสุขภาพ นอกจากนี้ยังพบว่า ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศได้เสื่อมโทรมลงไปทุกขณะ และความเหลื่อมล้ำได้ขยายช่องว่างกว้างขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งนำไปสู่แนวโน้มการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคส่วนต่าง ๆ ในประเทศได้มีความพยายามปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อให้ความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยได้กำหนดเป็นยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนาต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) นโยบายไทยแลนด์ 4.0 หรือโมเดลเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่า “BCG Model” เป็นต้น

BCG Model หรือ (Bio-Circular-Green Economy) เป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจแบบใหม่เพื่อนำพาประเทศไปสู่ Thailand 4.0 ซึ่งสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย เศรษฐกิจหลัก 3 ด้าน ที่จะต้องขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กัน ได้แก่

B = เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) เป็นการนำความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาพัฒนาต่อยอดจากฐานความเข้มแข็งเดิม นั่นก็คือ ทรัพยากรชีวภาพ หรือผลผลิตทางการเกษตร เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า

C = เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) การนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่าที่สุด ที่สำคัญคือการมุ่งไปที่ ZERO WASTE หรือการลดปริมาณของเสียให้น้อยลงหรือเท่ากับศูนย์ ด้วยการปรับกระบวนการผลิต

G = เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) มุ่งเน้นการลดผลกระทบต่อโลกอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

BCG Model มุ่งการเติบโตทางเศรษฐกิจเชิงคุณภาพ กระจายอย่างทั่วถึงและการพัฒนาที่ยั่งยืน มีความสำคัญต่อการเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ซึ่งครอบคลุม 4 สาขา คือ เกษตรและอาหาร สุขภาพและการแพทย์ พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ และการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สำหรับสาขาเกษตรและอาหาร มีแนวทางในการดำเนินการที่สำคัญ คือ การเพิ่มความหลากหลายของผลผลิตทางการเกษตร มีระบบสนับสนุนการตัดสินใจจากเทคโนโลยี การวิเคราะห์ความต้องการของผู้บริโภค การใช้เทคโนโลยีระบบการผลิตและเครื่องจักรกลที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความยั่งยืน การยกระดับสินค้าเกษตรสู่สินค้าปลอดภัย การสร้างความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ การสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ การมีระบบตรวจสอบย้อนกลับ และการพัฒนามาตรฐานสินค้าเกษตรให้เทียบเคียงในระดับสากล

การพัฒนาตามแนวทาง BCG Model ได้ถูกนำมาใช้พัฒนาอย่างกว้างขวาง ทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค ซึ่งกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งมีจังหวัดขอนแก่นเป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการกลุ่มจังหวัดฯ ก็ได้นำแนวทางดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มจังหวัด ภายใต้วิสัยทัศน์ "นวัตกรรมนำเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ศูนย์กลางระบบโลจิสติกส์และระบบรางเชื่อมโยงการค้า การบริการ และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน" ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนามาบนพื้นฐาน BCG Model ไว้ 3 ด้าน ประกอบด้วย

1) ด้านเศรษฐกิจ มีเป้าหมาย คือ เพิ่ม GPCP จาก 408,893 ล้านบาท เป็น 500,000 ล้านบาท (ร้อยละ 22) ในปี พ.ศ. 2570 เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดการสูญเสีย และสนับสนุนอุตสาหกรรมต่อเนื่อง มีคุณภาพมาตรฐานปลอดภัย อาหารเพื่อสุขภาพ เครื่องสำอาง และสมุนไพร

2) ด้านสุขภาพ มีเป้าหมาย คือ เกษตรปลอดภัยจากสารเคมีตกค้าง และผู้บริโภคมีสุขภาพและสุขภาวะที่ดี

3) ด้านสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมาย คือ ลดการปนเปื้อนของสารเคมีในสิ่งแวดล้อม ลดการเผา และฝุ่นละอองขนาดเล็ก ใช้ทรัพยากรน้ำอย่างคุ้มค่า มีความยั่งยืน และเพิ่มพื้นที่สีเขียว

โดยการผนึกพลัง ภาครัฐ-เอกชน/ชุมชน/สังคม-มหาวิทยาลัย/สถาบันวิจัย-เครือข่ายต่างประเทศในลักษณะ “จตุรภาคี” เพื่อให้เศรษฐกิจเติบโต พร้อม ๆ กับการกระจายรายได้สู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

1.3 การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy: BCG Model) ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประเด็นการศึกษาเรื่อง อาหารและการเกษตร

การศึกษาในครั้งนี้เป็นศึกษาเรื่องการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy: BCG Model) ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มุ่งศึกษาในประเด็นหลักเรื่องอาหารและการเกษตร โดยมีประเด็นจำเพาะ คือ เกษตรกรรมอินทรีย์ ซึ่งเป็นการศึกษาจากบทเรียนที่เป็นรูปธรรมจากพื้นที่ปฏิบัติการจริง ใน 2 พื้นที่ คือ กลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านหนองคู-ศรีวิไล ต.หนองปลิง อ.เมือง จ.มหาสารคาม และกลุ่มหนองตอกแป้น โมเดล ต.หนองตอกแป้น อ.ยางตลาด จ.กาฬสินธุ์ รวมไปถึงการศึกษาจากเวทีเสวนาประเด็น “ปัญหาและความท้าทายของเกษตรอินทรีย์” เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงสำหรับนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ และพัฒนาเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแบบ Scenario Analysis and Planning สำหรับนำไปพัฒนาประเทศชาติต่อไป

แนวคิด BCG Model คือการสร้างสมดุลให้ “เศรษฐกิจสามารถเติบโตไปควบคู่กับสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน” โดยนำองค์ความรู้ การบริหารจัดการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาต่อยอดความเข้มแข็ง นั่นก็คือ การนำคุณค่าจากความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมมาแปลงเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ เป็นการนำผลผลิตทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์มาปรับเปลี่ยนระบบการบริโภคและการผลิตที่นำไปสู่กระบวนการที่ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อรักษาความสมดุลและตอบโจทย์การพัฒนาอย่างยั่งยืน

รัฐบาลได้เห็นชอบให้ BCG Model เป็นวาระแห่งชาติ โดยจะใช้ BCG Model เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศให้หลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง และสร้างความมั่นคงยั่งยืน ซึ่งยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG ปี 2564-2569 ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความยั่งยืนของฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง ยุทธศาสตร์ที่ 3 การยกระดับอุตสาหกรรม BCG ให้แข่งขันได้อย่างยั่งยืน และยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความสามารถในการตอบสนองต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก รัฐบาลมุ่งหวังให้ BCG Model มีบทบาทสำคัญและเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ส่งเสริมให้เศรษฐกิจเติบโตแบบก้าวกระโดดเพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ครอบคลุมและยั่งยืน และสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงจะสนับสนุนให้ประเทศไทยบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของสหประชาชาติ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้แต่งตั้งคณะกรรมการ BCG Model ด้านการเกษตร เพื่อกำหนดแนวทาง มาตรการ และกลไกการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG ปี 2564-2570 โดยจะดำเนินการใน 4 แนวทาง

ได้แก่ (1) อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรทางการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน (2) ส่งเสริมเกษตรสมัยใหม่ การผลิตสินค้าเกษตรและบริการมูลค่าสูง (3) พัฒนาเกษตรกรมืออาชีพและเสริมสร้างความเชี่ยวชาญของบุคลากรภาครัฐ และ (4) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก และได้คัดเลือกจังหวัดนำร่อง 5 จังหวัด พร้อมทั้งกำหนดชนิดของสินค้า ประกอบด้วย จังหวัดราชบุรี มีสินค้ามะพร้าว น้ำหอม อ้อย สุกร และโคนม จังหวัดลำปาง สินค้าข้าวเหนียว และไม้ จังหวัดขอนแก่น สินค้าอ้อย และหม่อนไหม จังหวัดจันทบุรี สินค้าทุเรียน และมังคุด และจังหวัดพัทลุง สินค้าข้าว นอกจากนี้ ยังได้จัดทำ BCG Value Chain ของสินค้าเป้าหมาย แรงสร้างการรับรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ พร้อมจัดทำแผนเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ยกระดับผลผลิตทางการเกษตร จากการผลิตมากแต่สร้างรายได้น้อย (More for Less) ไปสู่การผลิตสินค้า พรีเมียม ที่ผลิตน้อยแต่สร้างรายได้มาก (Less for More) เพื่อนำพาประเทศไทยไปสู่เป้าหมายของการเป็นประเทศที่มีรายได้สูง และบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกัน

สำหรับกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้กำหนดแผนพัฒนาในระยะที่ 2 พ.ศ. 2566-2570 เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการผลักดัน BCG Model ของรัฐบาล ด้วยการกำหนดเป้าหมายการพัฒนา “เติบโตด้วยเศรษฐกิจแห่งอนาคต (Future Economy) สังคมเป็นสุข (Social Sustainability) สิ่งแวดล้อมยั่งยืน (Green Growth)” มุ่งเน้นไปที่การเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันในตลาดแห่งอนาคต และการสร้างความสมดุลในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้กำหนดเป้าหมายในการผลักดัน BCG Model ในด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ไว้ดังนี้

- การเพิ่ม GPCP จาก 408,893 ล้านบาท เป็น 500,000 ล้านบาท ในปี 2570
- เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดการสูญเสีย (food loss-food waste)
- สนับสนุนอุตสาหกรรมต่อเนื่อง มีคุณภาพมาตรฐานปลอดภัย อาหารเพื่อสุขภาพ เครื่องสำอาง สมุนไพร
- เกษตรกรปลอดภัยจากสารเคมีตกค้าง
- ผู้บริโภคมีสุขภาพและสุขภาวะที่ดี
- ลดการปนเปื้อนของสารเคมีในสิ่งแวดล้อม
- ลดการเผาและฝุ่นละอองขนาดเล็ก
- ใช้ทรัพยากรดินน้ำอย่างคุ้มค่า มีความยั่งยืน
- เพิ่มพื้นที่สีเขียว

โดยในสาขาอาหารและการเกษตรและสาขาที่เกี่ยวข้อง กลุ่มจังหวัดฯ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมและยกระดับการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรที่มีมูลค่าสูง โดยในระยะ 5 ปี

(2566-2570) จะส่งเสริมอัตราการขยายตัวของมูลค่าของสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น สินค้าเกษตรชีวภาพ และสินค้าที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะ สนับสนุนและส่งเสริมอาหารฟังก์ชันมูลค่าสูง การส่งเสริมการผลิตพืชและสัตว์ให้มีสารอาหารสูง การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ ลดพื้นที่ปลูก ลดปัจจัยการผลิต ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยใช้เทคโนโลยีเกษตรแม่นยำ และสมาร์ทฟาร์ม ฟาร์มอัจฉริยะ รวมทั้ง การยกระดับผู้ประกอบการ และการใช้ digital marketing

ส่วนที่ 2

ผลการศึกษาพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาจากพื้นที่ปฏิบัติการจริง โดยมีผู้นำกลุ่ม/องค์กรชุมชนซึ่งเป็นผู้ลงมือปฏิบัติจริงจนเกิดผลเป็นรูปธรรมเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ เน้นการแลกเปลี่ยนซักถามระหว่างผู้ให้ความรู้และผู้ศึกษาเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเติมเต็ม และเกิดการผสานองค์ความรู้จากภายในและภายนอก มีผลการศึกษา ดังนี้

2.1 ผลการศึกษาพื้นที่ที่ 1: กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านหนองคู-ศรีวิไล ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

2.1.1 ความเป็นมา

กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านหนองคู-ศรีวิไล ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2543 แรกเริ่มนั้นมีสมาชิกร่วมขับเคลื่อนเพียง 5 คนเท่านั้น แนวคิดหลักสำคัญของกลุ่ม คือ การแก้ไขปัญหาสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่เป็นผลกระทบจากการใช้สารเคมีในการปลูกพืชเชิงเดี่ยว คือ มันสำปะหลัง ซึ่งเป็นที่นิยมปลูกของคนในชุมชนขณะนั้น และการฟื้นฟูระบบอาหารของคนในชุมชน โดยการปลูกข้าวและทำเกษตรผสมผสานแบบอินทรีย์ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายสำคัญ คือ หลุดพ้นจากการใช้สารเคมีในการทำเกษตร สร้างรายได้-ลดหนี้สิน และฟื้นฟูระบบนิเวศ ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 ได้เข้าร่วมกับเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกมหาสารคาม เพื่อนำผลผลิตอินทรีย์ทั้งที่ได้จากการปลูกเองและหาจากแหล่งอาหารธรรมชาติในชุมชนมาจำหน่ายในตลาดมันยืน ทำให้เกิดการขยายจำนวนสมาชิกในกลุ่มจาก 5 คน เป็น 18 คน และตั้งกลุ่มอย่างเป็นทางการ โดยใช้ชื่อว่า ‘กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านหนองคู-ศรีวิไล’ ซึ่งมีพัฒนาการและการดำเนินงานมาอย่างยาวนาน ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมดจำนวน 26 คน ภารกิจหลักของกลุ่ม คือ ส่งเสริมและขยายผลการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ส่งเสริมและสนับสนุนการทำตลาดทางเลือก อนุรักษ์และพัฒนาพันธุกรรมพื้นบ้าน ภายใต้การสนับสนุนของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น กลุ่มประชาชนสีเขียวจังหวัดมหาสารคาม เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสาน สำนักงานเกษตรอำเภอและจังหวัด สำนักงานปฏิรูปที่ดิน และมูลนิธิสายใยแผ่นดิน เป็นต้น

2.1.2 กิจกรรมของกลุ่ม

กิจกรรมภายในกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านหนองคู-ศรีวิไล มีหลายกิจกรรม ซึ่งดำเนินการให้สอดคล้องกับการกิจและเป้าหมายของกลุ่ม ดังนี้

1) การทำเกษตรผสมผสานแบบอินทรีย์ โดยการปลูกข้าวและพืชผักผลไม้ที่หลากหลาย โดยไม่ใช้สารเคมี เพื่อให้มีอาหารปลอดภัยบริโภคและจำหน่าย รวมไปถึงการเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพแก่ระบบนิเวศ รวมไปถึงการจัดหาผลผลิตอินทรีย์จากสมาชิกในกลุ่มฯ และในชุมชน ทั้งที่ได้จากในแปลง การหาจากแหล่งอาหารธรรมชาติในชุมชน และการรับซื้อจากเกษตรกรในชุมชนไปจำหน่ายในตลาดนัดสีเขียวจังหวัดมหาสารคามทุกวันอาทิตย์ โดยผลผลิตที่นำไปจำหน่ายต้องได้รับมาตรฐาน PGS (Participatory Guarantee Systems) หรือ ระบบประกันคุณภาพในระดับท้องถิ่น ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกเฉลี่ยครั้งละ 1,500-2,000 บาท

2) การพัฒนาตลาดทางเลือก ให้เป็นพื้นที่สุขภาพของเมืองมหาสารคาม การพัฒนาร่วมกับภาคีเครือข่ายในชื่อ “ตลาดมันยืน”

3) การอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์กรรมข้าวพื้นบ้าน โดยการจัดเก็บและขยายเมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นบ้านมากกว่า 37 สายพันธุ์ เช่น ข้าวหอมนิล ข้าวเหนียวดำ ข้าวเหนียวแดง ข้าวมะลิหอมใบเตย ข้าวป่องแก้ว ข้าวนางนวล และข้าวมะลิแดง เป็นต้น ซึ่งข้าวที่ได้จำหน่ายใน 3 รูปแบบ คือ การจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ แบ่งเป็น เมล็ดพันธุ์หลัก กิโลกรัมละ 30 บาท และเมล็ดพันธุ์จำหน่าย กิโลกรัมละ 20 บาท การจำหน่ายข้าวเปลือก ราคาจะอิงตามระบบตลาด และการแปรรูปเป็นข้าวสารและข้าวกล้องจำหน่าย

4) กิจกรรมอื่น ๆ ได้แก่ การพัฒนาแกนนำ การศึกษาดูงานและเปลี่ยนประสบการณ์ทั้งในเครือข่ายและข้ามเครือข่าย การรณรงค์เผยแพร่พิษภัยสารเคมี การเชื่อมโยงเครือข่าย และการประชุมประจำเดือน

2.1.3 ความสำเร็จ

การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านหนองคู-ศรีวิไล ก่อให้เกิดผลสำเร็จต่อสมาชิกในกลุ่มและคนในชุมชน คือ การมีรายได้และลดหนี้สินในครัวเรือน การมีอาหารปลอดภัยบริโภค ส่งผลให้สุขภาพดีขึ้น ครอบครัวอบอุ่นเพราะคนในครอบครัวได้อยู่ร่วมกัน และการคืนความหลากหลายให้แก่ระบบนิเวศจากการเลิกใช้สารเคมีในการทำเกษตร

2.1.4 ความท้าทายหรือปัญหาอุปสรรค

ได้แก่ ข้อจำกัดในด้านสภาพพื้นที่ กล่าวคือ พื้นที่บ้านหนองคู-บ้านศรีวิไลมีลักษณะเป็นที่ราบสูง หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ‘นาโคก’ เป็นอุปสรรคต่อการทำเกษตรที่พึ่งพาน้ำฝนเพียงอย่างเดียว หากฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลจะทำให้น้ำแล้งไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร ส่งผลให้ผลผลิตตกต่ำ และรวมถึงปัญหาด้านการบริหารจัดการ กล่าวคือ สมาชิกในกลุ่มบางรายยังไม่เข้าใจการทำงานกลุ่ม คณะกรรมการไม่รู้จักบทบาทหน้าที่ ความคิดเห็นไม่ตรงกัน และขาดความมั่นใจในการดำเนินงาน ส่งผลให้เกิดการทะเลาะ

2.1.5 แนวทางการพัฒนาต่อ

คือ ต่อยอดเป็นศูนย์เรียนรู้เพื่อถ่ายทอดแนวคิดและวิธีการทำเกษตรอินทรีย์ ผสมผสานและการพัฒนาพันธุ์กรรมข้าวพื้นเมือง

สิ่งที่ได้เรียนรู้และข้อสังเกตจากการศึกษาพื้นที่ที่ 1

1) พลังขับเคลื่อนที่เข้มแข็งของชาวบ้าน (โดยเฉพาะพลังสตรี) จากการทำการเกษตรเคมี มาสู่การทำการเกษตรอินทรีย์ อันมีสาเหตุมาจากผลกระทบเชิงลบจากการทำการเกษตรเคมีต่อชาวบ้านในด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ

2) ความชาญฉลาดในการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ ที่เลือกปลูกพืชผักพื้นบ้านพื้นถิ่นตามฤดูกาล สร้างอัตลักษณ์ชุมชนและความแตกต่างจากการส่งเสริมการปลูกพืชเกษตรเชิงเดี่ยวที่เป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกกันทั่วทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3) ศาสตร์ของการวิจัยและการใช้ประสบการณ์และภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์และพัฒนาข้าวสายพันธุ์ต่าง ๆ ในท้องถิ่น ใช้ความรู้พื้นบ้านผสมผสานมาตรฐานที่พอทำได้ สร้างองค์กรชุมชนที่มีความเชื่อมโยง ผูกพัน แบ่งหน้าที่กัน จนเกิดวัฒนธรรมสัมพันธ์ในชุมชน แสดงให้เห็นถึงชุมชนเข้มแข็ง

4) ศักยภาพของผู้นำกลุ่มในการสร้างความสามัคคีภายในชุมชน เพื่อร่วมกันสร้างความกินดีอยู่ดีอย่างปลอดภัย ไร้สารพิษ และอย่างยั่งยืนภายในชุมชน ผู้นำชุมชนและสมาชิกชาวบ้านมี passion ในการพัฒนาทั้งคุณภาพชีวิตและอาชีพ โดยเฉพาะเรื่องของเกษตรอินทรีย์

5) ภาครัฐมีความเชื่อมโยงกับชุมชน แต่เนื่องจากทรัพยากรจำกัด จึงไม่สามารถสนับสนุนทุกอย่างที่ชาวบ้านต้องการได้

6) การผลิตยังอยู่ในระดับชุมชน เหลือใช้จึงนำไปขาย ยังไม่สามารถพัฒนาการผลิตเข้าสู่เชิงพาณิชย์อย่างเต็มรูปแบบ อาจเพราะขาดความรู้หรือที่ปรึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาสนับสนุนเป็นชุมชนเล็กการบริหารจึงเป็นแบบเชิงครอบครัว ความเป็นปึกแผ่นน้อย

ความคิดเห็นของผู้ศึกษาดูงาน

1) แรงจูงใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมในโครงการเกษตรอินทรีย์ มีมุมมองที่รอบด้านในภาพรวม ทั้งในด้านสุขภาพ ด้านสังคมและความอบอุ่นของครอบครัว การช่วยเหลือกันในหมู่บ้าน และชุมชน การมี Passion สามารถขับเคลื่อนศักยภาพในระยะยาว ต้องส่งเสริมโดยเฉพาะการให้กำลังใจ และทุน เพื่อนำไปขับเคลื่อนการดำเนินงาน

2) ความยั่งยืนและความสำเร็จของโครงการเกษตรอินทรีย์ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและความพร้อมใจของชาวบ้าน โดยหน่วยงานรัฐอาจมีส่วนช่วยให้คำแนะนำและสนับสนุน

3) โครงการเกษตรอินทรีย์มีความหลากหลาย และสามารถตอบสนองความต้องการและความพร้อมของชุมชนในแต่ละท้องถิ่นได้ ทั้งนี้ ควรจะมีการสร้างมาตรฐานการผลิต เป็นมาตรฐานประจำชุมชน

2.2 ผลการศึกษาพื้นที่ที่ 2: กลุ่มหนองตอกแป้นโมเดล ตำบลหนองตอกแป้น อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

2.2.1 ความเป็นมา

กลุ่มหนองตอกแป้นโมเดล ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2549 มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการเกษตรแบบใช้เคมีอย่างไปสู่การทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการพึ่งตนเอง โดยมีจุดเริ่มต้นที่สำคัญจากการดำเนินงานวิจัยท้องถิ่นของเกษตรกรในพื้นที่ภายใต้ชื่อ “โครงการการเปลี่ยนแปลงทัศนคติจากการทำเกษตรเคมีไปสู่เกษตรอินทรีย์” ในปี พ.ศ. 2546 ซึ่งผลจากการวิจัย ได้ค้นพบสถานการณ์ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคนและสิ่งแวดล้อมในชุมชน คือ ปัญหาการใช้สารเคมีในการทำเกษตร นำมาสู่ความเข้าใจในปัญหา เกิดความตระหนัก พร้อมทั้งค้นหาแนวทางและจัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

2.2.2 กิจกรรมของกลุ่ม

กลุ่มหนองตอกแป้นโมเดลมีการดำเนินงานในรูปแบบของเครือข่ายกลุ่มกิจกรรม 9 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มป่าครอบครัว, กลุ่มข้าวอินทรีย์, กลุ่มผักแปลงรวม, กลุ่มสมุนไพรแปลงใหญ่/สมุนไพรแปลงรวม, กลุ่มโคกหนองนาโมเดล, กลุ่มมะม่วง (น้ำดอกไม้สีทอง), กลุ่มปศุสัตว์, กลุ่มสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลหนองตอกแป้นจำกัด และกลุ่มองุ่นและฟาร์มกวาง กิจกรรมภายในกลุ่มหนองตอกแป้นโมเดลมีทั้งการดำเนินกิจกรรมตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของแต่ละกลุ่ม และการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายกลุ่มกิจกรรมทั้ง 9 กลุ่ม ผ่านสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลหนองตอกแป้น เช่น การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินงานร่วมกัน การช่วยเหลือพึ่งพาในด้านทรัพยากร การวางแผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานในพื้นที่ร่วมกัน เป็นต้น สำหรับการดำเนินกิจกรรมตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของแต่ละกลุ่ม มีรายละเอียดเพิ่มเติมดังนี้

1) กลุ่มป่าครอบครัว เกิดขึ้นจากแนวคิดที่อยากจะคืนธรรมชาติให้แผ่นดินเพื่อสร้างความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ โดยการระดมต้นไม้ในรูปแบบของ ‘ธนาคารต้นไม้’ แจกจ่ายให้คนในชุมชนนำไปปลูกเป็นป่าในพื้นที่ว่างในบ้าน หรือตามหัวไร่ปลายนา เพื่อเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ สร้างความมั่นคงทางอาหาร เป็นมรดกตกทอดสู่ลูกหลาน ทั้งยังเป็นการแก้ไขปัญหาโลกร้อนอีกด้วย

2) กลุ่มข้าวอินทรีย์ มีสมาชิกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 มีสมาชิก 14 ราย พื้นที่ดำเนินการ 240 ไร่ ส่วนกลุ่มที่ 2 มีสมาชิก 13 ราย พื้นที่ 110 ไร่ ซึ่งเกิดจากแนวคิดที่อยากจะ

เปลี่ยนวิธีการปลูกข้าวแบบเคมีมาเป็นอินทรีย์ เพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพและปัญหาดินเสื่อมโทรม เริ่มต้นจากแปลงสาธิตของแกนนำและขยายผลสู่คนในชุมชน สำหรับผลผลิตที่ได้เน้นบริโภคภายในครัวเรือนและจำหน่ายให้คนในชุมชนเป็นหลัก เนื่องจากผลผลิตน้อยจึงไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายในตลาดในระดับที่กว้างออกไป

3) กลุ่มผักแปลงรวม แต่เดิมนั้นในชุมชนมีพื้นที่ว่างเปล่าบริเวณใกล้สระในหมู่บ้าน จึงอยากใช้ประโยชน์จากพื้นที่ว่างเปล่าเพื่อสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน จึงปรับพื้นที่มาสู่การปลูกผักแปลงรวม ผลิตตามความต้องการของตลาด สร้างรายได้ในครัวเรือนและชุมชน

4) กลุ่มสมุนไพรแปลงใหญ่/สมุนไพรแปลงรวม ชุมชนมีข้อจำกัดในด้านพื้นที่ คือ เป็นที่ราบสูงและไม่มีแหล่งน้ำ ใช้น้ำบาดาลในการปลูกข้าว ทำให้ผลผลิตไม่ดีเท่าที่ควร กอปรกับราคาข้าวตกต่ำ เกษตรกรจึงปรับตัวด้วยการหันมาปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยจำพวกสมุนไพรโดยเฉพาะมะระขี้นก และกระดุกไก่ดำ เพื่อขายส่งให้กับโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

5) กลุ่มโคกหนองนาโมเดล ดำเนินการตามนโยบายของประเทศ เพื่อให้เกิดการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ปัจจุบันมีจำนวน 16 แปลง อยู่ระหว่างการพัฒนาจึงยังไม่เกิดผลเชิงรูปธรรม แต่คาดว่าจะติดตามผลได้ในระยะ 5 ปีข้างหน้า

6) กลุ่มมะม่วง (น้ำดอกไม้สีทอง) เกิดจากการปรับตัวของเกษตรกรที่ประสบปัญหาผลผลิตและราคาข้าวตกต่ำ จึงหันมาปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองซึ่งเป็นพืชที่ใช้น้ำน้อยเพื่อส่งออกประเทศจีน

7) กลุ่มปศุสัตว์ เกิดขึ้นจากแนวคิดของเกษตรกรผู้ประสบกับวิกฤตราคาวัวพันธุ์ฮินดูบราซิล ที่นิยมเลี้ยงเป็นอย่างมากในช่วง 10 กว่าปีที่แล้วตกต่ำ ทำให้เกษตรกรประสบภาวะหนี้สิน เพราะขายวัวไม่ได้หรือหากขายได้ก็ในราคาต่ำกว่าต้นทุนมาก โดยการปรับจากเลี้ยงวัวสวยงามมาเลี้ยงวัวขายเนื้อจำพวกพันธุ์บราห์มัน ชาโลโล่ และไทยใหญ่ ซึ่งระดมแม่พันธุ์วัวได้จำนวน 85 ตัวผ่านธนาคารโคกระบือ แจกจ่ายให้สมาชิกนำไปเลี้ยงขายลูก และปัจจุบันได้พัฒนาต่อยอดมาสู่การเลี้ยงโคขุนจำหน่ายทั้งในรูปแบบของแม่พันธุ์วัวและโคขุนเนื้อ

8) กลุ่มสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลหนองตอกแป้น จำกัด มีจุดประสงค์เพื่อระดมเงินออมสำหรับเป็นทุนให้บริการแก่สมาชิกในรูปแบบของสินเชื่ออัตราดอกเบี้ยต่ำ และผลกำไรที่ได้จะถูกจัดสรรเป็นสวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่สมาชิก รวมถึงเป็นพื้นที่สำหรับพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และช่วยเหลือพึ่งพากันของสมาชิกหนองตอกแป้นโมเดล

9) กลุ่มองุ่นและฟาร์มกวาง เริ่มต้นจากการเลี้ยงกวางเพื่อชมความสวยงาม แต่กวางสามารถขยายพันธุ์ได้เร็วจึงต่อยอดเป็นธุรกิจ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ได้แก่ ปุ๋ยมูลกวางซึ่งมีส่วนผสมของไนโตรเจนสูง เนื้อกวางแช่แข็ง เขากวางอ่อน และซูปเขากวางอ่อน

2.2.3 ความสำเร็จ

การดำเนินงานของกลุ่มฯ ก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ในชุมชน สมาชิกมีเงินออม เกิดความสุขในการดำเนินชีวิต ความเข้มแข็งและความยั่งยืนในชุมชน

2.2.4 ความท้าทายหรือปัญหาอุปสรรค

ข้อจำกัดด้านสภาพพื้นที่ที่เป็นที่ราบสูง น้ำไม่เพียงพอต่อการทำเกษตร ผลผลิตไม่เพียงพอ และขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการกลุ่ม

2.2.5 แนวทางการพัฒนาต่อ

วางแผนการผลิตให้มีสินค้าเพียงพออย่างต่อเนื่อง และพัฒนาแหล่งจำหน่ายสินค้าผ่านระบบออนไลน์

สิ่งที่ได้เรียนรู้และข้อสังเกตจากการศึกษาพื้นที่ที่ 2

1) ความเข้มแข็งและการพึ่งพาตนเองของชาวบ้านในการปรับเปลี่ยนวิถีการเกษตรแบบใช้เคมีไปสู่การทำการเกษตรอินทรีย์ อันมีสาเหตุมาจากสภาพปัญหาสุขภาพและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรในพื้นที่

2) ความแตกต่างและหลากหลายของกลุ่มที่มีถึง 9 กลุ่ม แต่สามารถเกื้อกูลกันได้อย่างน่าประทับใจ โดยมีสหกรณ์เครดิตยูเนียนเป็นกลไกเชื่อมกลุ่มต่าง ๆ เข้าด้วยกัน แต่ละกลุ่มมีการพัฒนาไม่เท่ากัน บางกลุ่มยังเป็นการผลิตยังอยู่ในระดับชุมชน เหลือใช้จึงนำไปขาย ยังไม่สามารถพัฒนาการผลิตเข้าสู่เชิงพาณิชย์อย่างเต็มรูปแบบ โดยเฉพาะกลุ่มเลี้ยงกวาง ซึ่งมีศักยภาพแต่ยังเพิ่งเริ่มต้น

3) ความน่าสนใจของการเข้าร่วมของคนรุ่นใหม่ เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในชุมชนและสังคม และพัฒนาหมู่บ้านได้ด้วยตนเองและร่วมกัน

4) ศักยภาพและประสบการณ์ของผู้นำกลุ่มในการสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นให้กับชุมชน การบริหารชุมชนเริ่มมีการทำงานเชิงธุรกิจมากขึ้น คนหนุ่มสาวมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และช่วยศึกษาการทำการตลาด

ความคิดเห็นของผู้ศึกษาดูงาน

1) แรงจูงใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมในโครงการเกษตรอินทรีย์ มีมุมมองที่รอบด้านในภาพรวมทั้งในด้านสุขภาพ ด้านสังคม ชุมชน ครอบครัว และสิ่งแวดล้อม มีการช่วยเหลือกันในหมู่ชาวบ้าน ชุมชน และกลุ่มต่างๆที่จัดตั้งขึ้นมา

2) เกษตรอินทรีย์ในระดับชุมชน สามารถสร้างความเข้มแข็งด้วยตนเอง ด้วยความหลากหลายของสินค้า มีการบริหารจัดการที่ดี มีการทำการตลาด มีการให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน การรับรองมาตรฐานสินค้า ได้รับความช่วยเหลือจาก NGO นักวิชาการมหาวิทยาลัย และสามารถดึงความช่วยเหลือหน่วยงานภาครัฐมาได้

3) มีแนวทางของความยั่งยืนด้วยการมีคนรุ่นใหม่เข้ามาร่วม และควรส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมด้วย

4) ความสำเร็จของโครงการเกษตรอินทรีย์ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและความพร้อมใจของชาวบ้าน โดยหน่วยงานรัฐอาจมีส่วนช่วยให้คำแนะนำและสนับสนุน เกษตรอินทรีย์มีรากฐานสำคัญจากการสนับสนุนของชุมชน นโยบายส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ จึงควรสนับสนุนให้มีการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก โดยชี้ให้เห็นประโยชน์ ทำให้เกษตรกรมีความภาคภูมิใจและมั่นใจในวิถีชีวิตที่การเกษตรแบบยั่งยืนทำให้พึ่งพาตนเองได้ ครอบคลุมอบอุ่น สุขภาพดีขึ้น พึ่งพาและเอื้ออาทรกันในชุมชน และไม่เป็นหนี้ดังเช่นสมัยทำการเกษตรที่ใช้สารเคมี

5) ข้อจำกัดต่าง ๆ ในการส่งเสริมผลิตผลเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ การเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคสำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์ ปัญหาจากเกษตรกรรายย่อย ทำให้มีผลิตผลจำกัด อาจส่งผลกระทบต่อความลำบากในการทำตลาด การขนส่ง มีผลิตผลไม่เพียงพอหรือไม่คุ้มกับการขนส่งไปยังผู้บริโภค นอกจากนี้ความเชื่อมโยงกับภาครัฐยังมีไม่เพียงพอ บางกลุ่มที่ยังพัฒนาไม่มากอาจเพราะขาดความรู้หรือที่ปรึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาสนับสนุน ทำให้ไม่พัฒนาเต็มสมรรถภาพ

2.3 ผลการศึกษาพื้นที่ที่ 3: เวทีเสวนาประเด็น “ปัญหาและความท้าทายของเกษตรอินทรีย์”

การเวทีเสวนาประเด็น “ปัญหาและความท้าทายของเกษตรอินทรีย์” ร่วมกับผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชนด้านเกษตรอินทรีย์ และเกษตรกรมายั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย นายบุญส่ง มาตขาว ปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรอินทรีย์ นายสุเมธ ปานจำลอง ตัวแทนเครือข่ายเกษตรกรทางเลือกภาคอีสาน และ นายอุบล อยู่หวั่น ประธานเครือข่ายเกษตรกรทางเลือกภาคอีสาน มีผลการศึกษา สิ่งที่ได้เรียนรู้/ข้อสังเกต และข้อคิดเห็น ดังนี้

2.3.1 ความเป็นมาของเกษตรอินทรีย์

นายบุญส่ง มาตขาว กล่าวว่า แนวคิดการทำเกษตรอินทรีย์มีจุดเริ่มต้นจากวิกฤตเศรษฐกิจ สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม จากการทำเกษตรในรูปแบบเดิมที่มุ่งเน้นการผลิตเพื่อขายแทนการผลิตเพื่อยังชีพ ซึ่งมีการใช้เทคโนโลยีและสารเคมีมาใช้ในการผลิต ซึ่งเกษตรอินทรีย์เป็นระบบการผลิตที่ให้ความสำคัญกับ ความยั่งยืนของสุขภาพดิน ระบบนิเวศ และผู้คน ปัจจุบันได้ขยายตัวอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เนื่องจากคนในสังคมไม่ว่าจะเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคหันมาใส่ใจปัญหาสุขภาพและปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และสิ่งที่ทำให้เกษตรอินทรีย์ได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับมากขึ้น คือ การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ในรูปแบบกลุ่ม/องค์กร และเครือข่าย ทั้งยังสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาทุกระดับตั้งแต่หมู่บ้านไปจนถึงประเทศ นอกจากนี้ นายบุญส่ง มาตขาว ยังได้กล่าวเสริมว่า เกษตรอินทรีย์นอกจากจะเป็นอาชีพแล้วยังเป็นวิถีชีวิต เป็นความเชื่อ และความสุขของเกษตรกรด้วย

2.3.2 ความท้าทายของเกษตรกรรมยั่งยืน

โดยนายสุเมธ ปานจำลอง กล่าวว่า เกษตรอินทรีย์เป็นรูปแบบหนึ่งของเกษตรกรรมยั่งยืน เน้นการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเหลือจึงจำหน่ายตลาดเฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารที่เน้นผลิตเพื่อจำหน่ายตลาดหลัก มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ พืชพลังงานและเศรษฐกิจมาใช้ในการผลิต ทำให้เกิดการบริโภคแบบสะดวกสบาย สำหรับความท้าทายของเกษตรกรรมยั่งยืน คือ ระบบเกษตรพันธสัญญา การเปลี่ยนพื้นที่อาหารชุมชน(ป่า/นา/น้ำ) เป็นพืชอุตสาหกรรม การมีเทคโนโลยีในการผลิตที่ทันสมัย โดยเฉพาะเมล็ดพันธุ์และเคมีภัณฑ์ รูปแบบการผลิตที่ใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคน และความนิยมในการบริโภคอาหารสำเร็จรูป ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงอาหารและอาหารไม่ปลอดภัย

2.3.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์

นายอุบล อยู่หว่า ได้เสนอยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไว้ 3 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมการวิจัยและเผยแพร่องค์ความรู้เกษตรอินทรีย์ โดยใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม พัฒนาโจทย์จากปัญหาของคนในพื้นที่หรือศักยภาพของทรัพยากรชีวภาพในพื้นที่ เพื่อมุ่งสู่เศรษฐกิจบนฐานชีวภาพ โดยเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ที่ต้องการใช้ องค์ความรู้และปรับปรุงระบบบริการงานวิจัยที่ออกแบบโดยคนในพื้นที่ ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมการผลิตสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์ โดยขยายขอบเขตหน่วยส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ให้กว้างออกไปกว่าหน่วยงานของรัฐ เช่น กลุ่ม องค์กร และเครือข่ายเกษตรกร วัด มูลนิธิ มหาวิทยาลัย เป็นต้น อันจะเป็นการ ‘ปลดปล่อย’ พลังของประเทศ และยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยให้หน่วยงานต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน และมหาวิทยาลัย เป็นต้น ยกกระดบบอาหารขององค์กรเชื่อมโยงการส่งเสริมเกษตรกร โดยการซื้อและใช้ผลิตภัณฑ์จากเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ ซึ่งจะต้องกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน

สิ่งที่ได้เรียนรู้และข้อสังเกต

- 1) วิทยากรทั้งสามท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เป็นบุคลากรที่ทรงคุณค่าที่มีความรู้ลึกและรู้จริงในงานด้านเกษตรอินทรีย์ทั้งเชิงนโยบายและการปฏิบัติจริง
- 2) สะท้อนความเห็นที่ต้องการให้ภาครัฐให้ความสำคัญและสนับสนุนชุมชนอย่างจริงจังในการทำการเกษตรอินทรีย์ของชุมชน
- 3) ความท้าทายของการทำการเกษตรอินทรีย์ของชุมชนประกอบด้วย การไม่สามารถเข้าถึงตลาดผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาที่ยังประโยชน์ต่อภาคประชาชนเป็นหลัก (ไม่ใช่เป็นเพียงผลงานวิชาการ) ยังมีน้อย และหน่วยงานที่มีประสบการณ์และขีดความสามารถยังไม่ค่อยได้รับโอกาสจากภาครัฐในการช่วยชุมชนในการทำเกษตรอินทรีย์

ความคิดเห็นของผู้ศึกษาดูงาน

- 1) เกษตรอินทรีย์มีรากฐานสำคัญจากการสนับสนุนของชุมชน นโยบายส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ จึงควรสนับสนุนให้การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก
- 2) ข้อจำกัดในการส่งเสริมผลิตผลเกษตรอินทรีย์ นอกเหนือจากการเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคสำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์ ยังมีปัญหาจากเกษตรกรรายย่อย ทำให้มีผลิตผลจำกัด อาจส่งผลกระทบต่อความลำบากในการทำตลาด การขนส่ง มีผลิตผลไม่เพียงพอหรือไม่คุ้มกับการขนส่งไปยังผู้บริโภค
- 3) ประเด็นต่าง ๆ ตามข้อ 2 คงไม่สามารถใช้กลไก หรือหน่วยงานในภาครัฐช่วยเหลือได้ทั้งหมด เนื่องจากภาครัฐก็มีข้อจำกัดต่างๆ อาจจะต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคประชาสังคม และการบูรณาการของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและส่วนกลาง
- 4) ประเด็นต่าง ๆ ที่ได้เสนอกัน จะต้องมีการจัดลำดับความสำคัญในการแก้ไข หรือกำหนดเป็นตัวสินค้าหลักที่ต้องการส่งเสริมให้ชัดเจน (product champion) เพื่อให้สามารถวางแผนการพัฒนาได้เป็นการจำเพาะ เมื่อมีความสำเร็จจะได้มีกำลังใจ มีองค์ความรู้ มีประสบการณ์ และมีเงินทุนในการพัฒนาสินค้าอื่น ๆ ต่อไป

ส่วนที่ 3

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

3.1 การสังเคราะห์ และสรุปผลการศึกษา

การศึกษาในพื้นที่ทั้ง 3 แห่ง พบว่า การผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในระดับชุมชนมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การขับเคลื่อน BCG ของประเทศ ด้านเกษตรและอาหารเพื่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศ (food security) และส่งเสริมวัตถุประสงค์ด้านอื่นๆคือ ความมั่นคงทางสุขภาพ (health security) และความมั่นคงทางการงาน (job security) แต่ยังไม่เห็นความชัดเจนด้านความมั่นคงทางพลังงาน (energy security) ซึ่งอาจจะมีอยู่ในชุมชนแต่ไม่ได้นำเสนอในเวลาที่ศึกษาดูงาน และมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ที่มีทิศทาง Green Growth ได้แก่ Green Cluster, Clean Technology, Zero Waste และ Public Disaster Prevention ซึ่งมีเป้าหมายให้เกิด Green Economy หรือเศรษฐกิจสีเขียว เกิดความยั่งยืนของทรัพยากร ที่สอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเท่าเทียม เกิดวัฒนธรรมการพัฒนาที่ยั่งยืน

ข้อค้นพบจากการศึกษาการผลิตเกษตรอินทรีย์ ใน 3 พื้นที่ สรุปได้ดังนี้

3.1.1 ชุมชนมีการทำการเกษตรในรูปแบบเกษตรอินทรีย์วิถีพื้นบ้าน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญจากการสนับสนุนของสมาชิกในพื้นที่ นับว่าเป็นนโยบายส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในระดับพื้นที่ ภาครัฐควรสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมเป็นภาคีหลักด้วยการเสนอแนะการจัดทำนโยบาย

3.1.2 ศักยภาพของพื้นที่ มีข้อจำกัดในการพัฒนาเพื่อเพิ่มผลผลิต ด้วยพื้นที่เป็นเขตอาศัยน้ำฝน ต้องพึ่งพิงธรรมชาติ หากธรรมชาติไม่เอื้ออำนวย เกษตรกรไม่สามารถวางแผนการผลิต และการคาดการณ์ปริมาณผลผลิตได้ ส่งผลให้ไม่สามารถวางแผนการตลาดได้

3.1.3 มีข้อจำกัดในการส่งเสริมผลิตผลเกษตรอินทรีย์ นอกเหนือจากการเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคสำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์ ยังมีปัญหาจากเกษตรกรรายย่อย ทำให้มีผลิตผลจำกัด อาจส่งผลต่อความลำบากในการทำตลาด การขนส่ง มีผลิตผลไม่เพียงพอหรือไม่คุ้มกับการขนส่งไปยังผู้บริโภค

3.1.4 การสร้างและพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้มีมาตรฐานในระดับเป็นที่ยอมรับในระดับที่สูงขึ้น โดยเฉพาะ การได้รับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ แม้ว่าท้องถิ่นมีศักยภาพแต่ยังขาดทรัพยากร ปัจจัยสนับสนุนในการพัฒนาที่สำคัญ

3.1.5 เกษตรกรต้องการการสนับสนุน เทคโนโลยี นวัตกรรมทางเลือกด้านเกษตรอินทรีย์ เพื่อส่งเสริมการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ให้ได้ผลผลิตที่มีมาตรฐาน ตรงตามความต้องการของตลาด

3.1.6 เกษตรกรต้องการให้เกิดการสร้างเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิต ผู้ประกอบการ หน่วยงานสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงมหาดไทย เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ได้มากขึ้น

3.1.7 เกษตรกรในพื้นที่ยังขาดแนวคิด “ผลิตน้อยแต่ได้มาก” ด้วยเหตุที่มีปัญหาสภาพพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเพื่อเพิ่มผลผลิตสินค้าเกษตร ดังนั้น ควรเร่งแก้ไขปัญหามา เพื่อสร้างรายได้ คือ การหาวิธีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรอินทรีย์

3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นผลสรุปจากการศึกษาตามข้อ 3.1 เป็นสิ่งที่ภาครัฐ เอกชน องค์กรที่เกี่ยวข้อง ต้องมีส่วนร่วมเข้าไปเติมเต็ม และกระตุ้นให้เกษตรกร ร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมหาแนวทางในการขับเคลื่อนเพื่อยกระดับอาชีพ ภายใต้ปัจจัยที่มีในชุมชนเป็นอันดับแรก โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

3.2.1 ผลักดันให้มีการปรับโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตร โดยเฉพาะการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ภาครัฐควรสนับสนุนการเข้าถึงพื้นที่ชลประทานสำหรับชุมชน เสริมสร้างองค์ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำอย่างรู้คุณค่า

3.2.2 สนับสนุนการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย/องค์กรเกษตรอินทรีย์ วางโครงสร้างของชุมชน และเครือข่ายเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบและเป็นองค์กรรวมให้ครบวงจร โดยครอบคลุมตั้งแต่การปลูก การเก็บเกี่ยว การทำการตลาด การประชาสัมพันธ์ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และการวางนโยบายของกลุ่ม

3.2.3 ผลักดันให้เกิดการวิจัยและพัฒนาทั้งทางด้านเกษตรกรรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ไปจนถึงการตลาด เช่น การพัฒนาสายพันธุ์พืชที่สามารถเจริญเติบโตได้ดีในสภาพน้ำน้อย สายพันธุ์ที่ทนแล้ง การทำการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยมุ่งสู่การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ โดยยึดทิศทางการตลาดเป็นสำคัญและยังประโยชน์ให้กับชุมชน ภาครัฐส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชนกับสถาบันการศึกษาในการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เช่น การปลูกพืชสมุนไพร เพื่อนำไปผลิตอาหารเพื่อสุขภาพ ซึ่งมีมูลค่าเพิ่มสูง อาจส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยในพื้นที่ได้รับทราบความต้องการของเกษตรกร เพื่อให้มีงานวิจัยที่ตรงตามความต้องการ และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

3.2.4 จัดโซนนิ่งพื้นที่เกษตรอินทรีย์ คัดกรองพื้นที่ป่าชุมชน และที่สาธารณะที่ชุมชนใช้ร่วมกัน ภาครัฐส่งเสริมให้ชุมชนดูแลพื้นที่ป่าและระบบนิเวศของการเกษตรแบบยั่งยืน เพื่อคุ้มครอง

เกษตรรายย่อย ลดภาระและอุปสรรคในการทำการเกษตรแบบยั่งยืน โดยประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ชุมชน และเอกชน

3.2.5 การสร้างตลาดให้กับผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ เช่น ตลาดชุมชน ทั้งที่เป็นแบบกายภาพ เช่น ตลาดนัดสีเขียว และตลาดออนไลน์ เพื่อรองรับและตอบสนองความต้องการของกลุ่มลูกค้า เช่น (1) การจัดชุดอาหารพร้อมปรุง และจัดส่งให้กับกลุ่มลูกค้าที่ชื่นชอบในการปรุงอาหาร ทั้งนี้อาจประสานและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มเกษตรกรอื่นที่ผลิตสินค้าแตกต่างกัน เช่น ข้าว ผัก ผลไม้ ปศุสัตว์ จัดเมนูอาหารพร้อมปรุง ให้กับกลุ่มที่รักสุขภาพ กลุ่มมังสวิรัต กลุ่มอาหารคีโต โดยจัดส่งผลผลิตให้กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อเตรียมและจัดส่งให้กับกลุ่มเป้าหมาย และจัดสรรรายได้ตามส่วนเฉลี่ย และจัดทำทั้งปี โดยอาศัยความร่วมมือกับเครือข่ายบริษัทขนส่ง เช่น ห้างเย็น รถตู้เย็นในพื้นที่จำกัด หรือการแปรรูปอาหารเป็นอาหารพร้อมทาน และจัดส่งแบบแช่แข็ง (2) การขายสินค้าสดในพื้นที่จำกัด เพื่อรับประกันคุณภาพของสินค้า (3) การจัดส่งสินค้าให้ตลาดเฉพาะกลุ่ม เช่น ส่งเสริมให้โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย โรงเรียน อุดหนุนผลผลิตการเกษตรแบบยั่งยืน

3.2.6 ส่งเสริมให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุน ทั้งในลักษณะให้เปล่าและแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ เพื่อพัฒนาการผลิต การตลาด ตลอดห่วงโซ่อุปทาน

3.2.7 ภาครัฐควรมีการทบทวนมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ให้มีมาตรฐานหลายระดับตามศักยภาพของเกษตรกรในพื้นที่

3.2.8 ผลักดันให้เกิดการบูรณาการในการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ ทุกภาคส่วนสร้างความเชื่อมโยงภาครัฐกับชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม หน่วยงานภาครัฐในฐานะผู้ดำเนินการตามนโยบายผลักดันแนวทาง BCG Model ต้องเป็นแกนกลางในการประสานความร่วมมือของฝ่ายต่างๆ สร้างบริบทการทำงานเชิงรุกในระดับจังหวัด เช่น การสร้างเครือข่าย การทำงานข้ามไซโลของหน่วยงานระหว่าง เกษตร พาณิชยกรรม และหน่วยงานรัฐอื่นๆ ในระดับท้องถิ่น

3.2.9 การส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ในสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นหลักสูตรหนึ่งตามนโยบายการส่งเสริม BCG ของรัฐบาล ทั้งนี้ อาจมีการปรับและออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ให้ตรงตามความต้องการของพื้นที่ เช่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาจเป็นแบบเกษตรกรรมยั่งยืนหรือภาคใต้เป็นประมง ภาคกลางเป็นการถนอมหรือแปรรูปอาหาร

บรรณานุกรม

เอกสาร

สมศักดิ์ จังตระกุล. เอกสารการบรรยายวิชายุทธศาสตร์พัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (ร้อยแก่นสารสินธุ์) และภาพรวมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model). การบรรยายให้แก่ผู้เข้าอบรมหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 13 เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2564.

สุวิทย์ เมษินทรีย์. เอกสารการบรรยายวิชา “BCG โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยในโลกหลังโควิด”. การบรรยายของอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ให้แก่ผู้เข้าอบรมหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 13 เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2564.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (ร่าง) แนวทางขับเคลื่อนการ ขับเคลื่อนภาคการเกษตรด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG. 2564.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด). ข้อมูลกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://osmkk.projectsoft.co.th/#/>.

จังหวัดขอนแก่น. ข้อมูลจังหวัดขอนแก่น. [ออนไลน์]. 2552. แหล่งที่มา: <http://www.khonkaen.go.th/>.

การสัมภาษณ์

บุญส่ง มาตขาว. ปรากฏการณ์อินทรีย์บ้านโนนยาง ศูนย์เครือข่ายประชาสุขาบ้าน เพื่อเกษตรกรรมที่ยั่งยืน. สัมภาษณ์, 8 กันยายน 2564.

สุเมธ ปานจำลอง. ตัวแทนเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสาน. สัมภาษณ์, 8 กันยายน 2564.

อุบล อยู่หว่า. ประธานเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสาน. สัมภาษณ์, 8 กันยายน 2564.

ภาคผนวก

1. กำหนดการลงพื้นที่ตามประเด็นศึกษา

กำหนดการศึกษาพื้นที่ในลักษณะการเรียนรู้จากการปฏิบัติการ Action Learning
ประเด็นหลักเรื่อง “การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว
(Bio-Circular-Green Economy: BCG Model)” ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น
ระหว่างวันที่ ๗ - ๑๐ กันยายน ๒๕๖๔
(เป็นการศึกษาพื้นที่และรวบรวมข้อมูลจากการประชุมหารือทางไกลผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์)

วันอังคารที่ ๗ กันยายน ๒๕๖๔

- ๐๙.๑๕ น. ผู้เข้าอบรมเข้าระบบ Webex Meetings
- ๐๙.๓๐ - ๑๑.๓๐ น. รับฟังการบรรยายพิเศษหัวข้อ “ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์
และภาพรวมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจสีเขียว-เศรษฐกิจหมุนเวียน
(BCG Model)”
โดย นายสมศักดิ์ จังตระกุล ผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น
- ๑๑.๓๐ - ๑๓.๓๐ น. รับประทานอาหารกลางวัน
- ๑๓.๓๐ - ๑๕.๓๐ น. แยกกลุ่มตามประเด็นศึกษา ๔ กลุ่ม และพบอาจารย์ประจำกลุ่มเพื่อรับทราบข้อมูล
เบื้องต้นเกี่ยวกับประเด็นการศึกษาพื้นที่ต่าง ๆ และจัดสรรหน้าที่งานภายในกลุ่ม
- กลุ่มที่ ๑ อาหารและการเกษตร
ที่ปรึกษาด้านวิชาการและผู้ดำเนินการกลุ่ม: นายพลสมบัติ นามหล้า
และนายอโศก พลบำรุง
- กลุ่มที่ ๒ สุขภาพและการแพทย์
ที่ปรึกษาด้านวิชาการและผู้ดำเนินการกลุ่ม: ผศ.ดร.ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์
ดร.พรเพ็ญ โสมมาบุตร และนางสาวอาทิตยา ชมภูนิมิตร
- กลุ่มที่ ๓ พลังงาน วัสดุ และเคมีชีวภาพ
ที่ปรึกษาด้านวิชาการและผู้ดำเนินการกลุ่ม: รศ.ดร.สถาพร เริงธรรม
และนายกฤษดา ปิจจำนัย
- กลุ่มที่ ๔ การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์
ที่ปรึกษาด้านวิชาการและผู้ดำเนินการกลุ่ม: ดร.ประติษฐ์ นิตทะยาย
และอาจารย์อนุวัฒน์ พลทิพย์

วันพุธที่ ๘ กันยายน ๒๕๖๔ แยกกลุ่มตามประเด็นศึกษา

- ๐๙.๑๕ น. ผู้เข้าอบรมเข้าระบบ Zoom Meetings
- ๐๙.๓๐-๑๒.๐๐ น. ศึกษาพื้นที่ในลักษณะการเรียนรู้จากการปฏิบัติการ Action Learning (ออนไลน์)
- กลุ่มที่ ๑ อาหารและการเกษตร
ที่กลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านหนองคู-ศรีวิไล ต.หนองปลิง อ.เมือง จ.มหาสารคาม
และกลุ่มหนองตอกแป้นโมเดล ต.หนองตอกแป้น อ.ยางตลาด จ.กาฬสินธุ์
- กลุ่มที่ ๒ สุขภาพและการแพทย์
ที่คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
และเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสาน (ตลาดเขียว จ.ขอนแก่น)

	<u>กลุ่มที่ ๓</u> พลังงาน วัสดุ และเคมีชีวภาพ
	ที่พื้นที่โครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาศูนย์กลางอุตสาหกรรมชีวภาพ (Bio hub)
	อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น และชุมชนสนมามัย ต.บ้านไผ่ อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น
	<u>กลุ่มที่ ๔</u> การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์
	ที่วิสาหกิจชุมชนผ้าไหมมัดหมี่บ้านหัวฝาย ต.ปอแดง อ.ชนบท จ.ขอนแก่น
	และกลุ่มผู้ประกอบการไหมฮิรีบ้านหนองหญ้าปล้อง ต.โพธิ์เหล็ก อ.มัญจาคีรี จ.ขอนแก่น
๑๒.๐๐ - ๑๓.๓๐ น.	รับประทานอาหารกลางวัน
๑๓.๓๐ - ๑๕.๓๐ น.	ศึกษาพื้นที่ในลักษณะการเรียนรู้จากการปฏิบัติการ Action Learning (ออนไลน์)
	<u>กลุ่มที่ ๑</u> อาหารและการเกษตร
	ประเด็น “ปัญหาและความท้าทายของเกษตรกรอินทรีย์” ร่วมกับผู้แทนองค์กร
	พัฒนาเอกชนด้านเกษตรอินทรีย์ และเกษตรกรรมยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
	<u>กลุ่มที่ ๒</u> สุขภาพและการแพทย์
	ประเด็น “กระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะทางด้านสุขภาพ” ร่วมกับผู้แทนภาคี
	สมัชชาสุขภาพ จ.ขอนแก่น และกลุ่มวิจัยความอยู่ดีมีสุขและการพัฒนาอย่างยั่งยืน
	<u>กลุ่มที่ ๓</u> พลังงาน วัสดุ และเคมีชีวภาพ
	ประเด็น “โอกาส และความท้าทายของภาคเอกชนในการขับเคลื่อนโครงการ Bio-hub
	พื้นที่ จ.ขอนแก่น” ร่วมกับผู้แทนภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
	<u>กลุ่มที่ ๔</u> การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์
	ประเด็น “การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ผ้าไหม” ร่วมกับผู้แทนจาก
	สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานพาณิชย์ และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา
	จ.ขอนแก่น

วันพฤหัสบดีที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔ แยกกลุ่มตามประเด็นศึกษา และรวมกลุ่ม (Webex Meetings)

- ๐๙.๓๐ - ๑๒.๐๐ น. ประชุมกลุ่มย่อยเพื่อทบทวนและสรุปประเด็นศึกษา วิเคราะห์ จัดทำข้อเสนอแนะ
เชิงนโยบายเพื่อเตรียมการนำเสนอผลการศึกษาพื้นที่
(ทุกกลุ่มเตรียมการนำเสนอ)
- ๑๒.๐๐ - ๑๓.๓๐ น. รับประทานอาหารกลางวัน
- ๑๓.๓๐ - ๑๕.๓๐ น. กลุ่มที่ ๑ - ๔ นำเสนอผลการศึกษาพื้นที่และข้อเสนอแนะต่อผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่
พร้อมรับข้อมูลย้อนกลับและข้อเสนอแนะ กลุ่มละ ๔๕ นาที
(รวมการนำเสนอ ถาม-ตอบ และแลกเปลี่ยนจากผู้เข้าร่วมกิจกรรม)

วันศุกร์ที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๔ แยกกลุ่มตามประเด็นศึกษา (Webex Meetings)

- ๐๙.๓๐ - ๑๒.๐๐ น. จัดทำรายงานการศึกษากลุ่ม (Group Action และ Learning Project) ฉบับสมบูรณ์

2. รายชื่อสมาชิก อาจารย์ที่ปรึกษา และนักวิจัยประจำกลุ่ม

อาจารย์ที่ปรึกษา และนักวิจัยประจำกลุ่มที่ 1 อาหารและการเกษตร

1. นายพลสมบัติ นามหล้า ผู้อำนวยการสถาบันชุมชนอีสาน และที่ปรึกษาศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ (ศปส.)
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. นายโอศก พลบำรุง นักวิจัย โครงการพัฒนาระบบสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่
เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ
หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ (บพท.)
กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ฯ และนักศึกษาปริญญาเอก
สาขาวิชาพัฒนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สมาชิกกลุ่มที่ 1

กระทรวงการคลัง

1. นางสาวจิตรา พงษ์พานิช
2. นายสุภชัย ภูมิเกษม

กระทรวงการต่างประเทศ

3. นายภูบดี ลอเอเงิน
4. นางสาววรมน วรุตตมะ
5. นางสาวชมพูนุช ชมภูคำ
6. นางสาวเชาวนี ตั้งวงศ์ประเสริฐ
7. นายมนต์ศักดิ์ แจ้งอริยวงศ์

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

8. นางฉันทนี บุรณะไทย
9. นางปาลสิน พวงมี
10. นางเบญจวรรณ ศิริโพธิ์

กระทรวงพาณิชย์

11. นายสิรพัทธ์ วัชรภักย์